WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 23 grudnia 2009 r. *

W sprawie C-403/09 PPU

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 68 WE i 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Višje sodišče v Mariboru (Słowenia) postanowieniem z dnia 19 października 2009 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 20 października 2009 r., w postępowaniu wszczętym przez

Jasnę Detiček

przeciwko

Mauriziowi Sgueglii,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: K. Lenaerts, prezes izby, R. Silva de Lapuerta, E. Juhász, J. Malenovský (sprawozdawca) i D. Šváby, sędziowie,

* Język postępowania: słoweński.

rzecznik generalny: Y. Bot,
sekretarz: L. Hewlett, główny administrator,

zważywszy na wniosek sądu odsyłającego z dnia 19 października 2009 r., który wpłynął do Trybunału w dniu 20 października 2009 r., o rozpoznanie odesłania w trybie pilnym na podstawie art. 104b regulaminu,

zważywszy na postanowienie trzeciej izby z dnia 27 października 2009 r. o uwzględnieniu wniosku,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 7 grudnia 2009 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu J. Detiček przez B. Žibreta, odvetnik,

— w imieniu M. Sgueglii przez L. Varanellego, odvetnik,

— w imieniu rządu słoweńskiego przez N. Aleš Verdir, działającą w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu czeskiego przez M. Smolka, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu niemieckiego przez J. Kemper, działającą w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu francuskiego przez B. Beaupère-Manokhę, działającą w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu włoskiego przez I. Bruni, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez F. Arenę, avvocato dello Stato,

— w imieniu rządu łotewskiego przez K. Drevinę, działającą w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu polskiego przez M. Arciszewskiego, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez A.M. Rouchaud-Joët oraz M. Žebrego, działających w charakterze pełnomocników,

po wysłuchaniu rzecznika generalnego,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 20 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.U. L 338, s. 1).

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy J. Detiček i M. Sgueglią dotyczącego pieczy nad ich córką Antonellą.

Ramy prawne

Uregulowania wspólnotowe

3 Motyw 12 rozporządzenia nr 2201/2003 brzmi, jak następuje:

„Podstawy jurysdykcji w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej ustanowione w niniejszym rozporządzeniu ukształtowane są zgodnie z zasadą dobra dziecka, w szczególności według kryterium bliskości. Oznacza to, że jurysdykcja powinna należeć w pierwszej kolejności do sądów państw członkowskich zwykłego pobytu

dziecka, z wyjątkiem niektórych przypadków zmiany miejsca pobytu dziecka lub w następstwie porozumienia zawartego między podmiotami odpowiedzialności rodzicielskiej”.

4 Motyw 16 tego rozporządzenia uściśla:

„Niniejsze rozporządzenie nie powinno wyłączać zarządzania środków tymczasowych przez sądy państwa członkowskiego — w przypadkach niecierpiących zwłoki — w tym środków ochronnych, w stosunku do osób lub przedmiotów majątkowych znajdujących się w tym państwie”.

5 Motyw 21 wspomnianego rozporządzenia stwierdza:

„Uznawanie i wykonywanie orzeczeń wydanych w państwie członkowskim powinno opierać się na zasadzie wzajemnego zaufania, a podstawy nieuznania orzeczenia powinny być ograniczone do niezbędnego minimum”.

6 Zgodnie z motywem 33 rozporządzenia nr 2201/2003:

„Niniejsze rozporządzenie uznaje prawa podstawowe i jest zgodne z zasadami przyjętymi w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej [ogłoszonej w Nicei w dniu 7 grudnia 2000 r. (Dz.U. C 364, s. 1, zwanej dalej »kartą«)]. W szczególności zmierza do zapewnienia przestrzegania podstawowych praw dziecka określonych w art. 24 [karty]”.

7 Artykuł 2 tego rozporządzenia przewiduje:

„Na użytek niniejszego rozporządzenia:

[…]

4) »orzeczenie« oznacza każde wydane przez sąd państwa członkowskiego orzeczenie orzekające rozwód, separację albo unieważnienie małżeństwa, jak również każde orzeczenie dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej, niezależnie od tego, w jaki sposób nazywane jest dane orzeczenie, w tym wyrok lub postanowienie.

[…]

11) »bezprawne uprowadzenie albo zatrzymanie dziecka« oznacza uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka, jeżeli:

a) narusza to prawo do pieczy nad dzieckiem, które na mocy orzeczenia, z mocy prawa lub poprzez prawnie wiążące porozumienie przysługuje zgodnie z prawem państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt [miejsce zwykłego pobytu];

oraz

b) pod warunkiem że prawo pieczy nad dzieckiem było, wspólnie lub samemu, faktycznie wykonywane [wykonywano faktycznie, wspólnie lub samemu,] w czasie uprowadzenia lub zatrzymania dziecka lub byłoby wykonywane, gdyby uprowadzenie lub zatrzymanie nie nastąpiło. Za wspólne wykonywanie pieczy nad dzieckiem uznaje się sytuację, gdy jeden podmiot odpowiedzialności rodzicielskiej na mocy orzeczenia lub z mocy prawa nie może stanowić o miejscu pobytu dziecka bez zgody innego podmiotu odpowiedzialności rodzicielskiej".

8 Artykuł 8 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia stanowi:

„W sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej jurysdykcję mają sądy państwa członkowskiego, w którym w chwili wniesienia pozwu lub wniosku dziecko ma zwykły pobyt [miejsce zwykłego pobytu]".

9 Artykuł 20 tegoż rozporządzenia zatytułowany „Środki tymczasowe włącznie ze środkami zabezpieczającymi" stanowi:

„1. W przypadkach niecierpiących zwłoki sądy państwa członkowskiego stosują, niezależnie od przepisów niniejszego rozporządzenia, środki tymczasowe przewidziane w prawie tego państwa członkowskiego, włącznie ze środkami zabezpieczającymi, w odniesieniu do osób lub mienia znajdujących się w tym państwie, nawet jeśli na podstawie niniejszego rozporządzenia rozpoznanie sprawy co do istoty należy do jurysdykcji sądu innego państwa członkowskiego.

2. Środki, o których mowa w ust. 1, tracą moc, gdy sąd państwa członkowskiego, do którego jurysdykcji należy zgodnie z niniejszym rozporządzeniem rozpoznanie sprawy co do istoty, podjął środki, które uważa za właściwe".

10 Artykuł 21 ust. 1 i 3 rozporządzenia nr 2201/2003 przewiduje:

„1. Orzeczenia wydane w jednym państwie członkowskim są uznawane w innych państwach członkowskich bez potrzeby przeprowadzania specjalnego postępowania.

[…]

3. Bez uszczerbku dla sekcji 4, każda zainteresowana strona może wystąpić w trybie postępowania przewidzianego w sekcji 2 z wnioskiem o ustalenie, że orzeczenie podlega lub nie podlega uznaniu.

[…]".

Konwencja haska z 1980 r.

11 Artykuł 12 konwencji haskiej z dnia 25 października 1980 r. dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę (zwanej dalej „konwencją haską z 1980 r.") stanowi:

„Jeżeli dziecko zostało bezprawnie uprowadzone lub zatrzymane w rozumieniu artykułu 3, a w chwili wpłynięcia wniosku do władzy sądowej lub administracyjnej

Umawiającego się Państwa, w którym znajduje się dziecko, upłynął okres krótszy niż jeden rok od dnia uprowadzenia lub zatrzymania, zainteresowana władza zarządza niezwłoczne wydanie dziecka.

Władza sądowa lub administracyjna powinna również zarządzić wydanie dziecka, nawet po upływie jednego roku, o którym mowa w ustępie poprzedzającym, chyba że zostało ustalone, że dziecko przystosowało się już do swego nowego środowiska.

Jeżeli władza sądowa lub administracyjna państwa wezwanego ma podstawy, by sądzić, że dziecko zostało zabrane do innego państwa, może ona zawiesić działanie lub oddalić wniosek o wydanie dziecka".

12 Artykuł 13 konwencji haskiej z 1980 r. brzmi, jak następuje:

„Bez względu na postanowienia artykułu poprzedzającego władza sądowa lub administracyjna państwa wezwanego nie jest obowiązana zarządzić wydanie dziecka, jeżeli osoba, instytucja lub organizacja sprzeciwiająca się wydaniu dziecka wykaże, że:

a) osoba, instytucja lub organizacja opiekująca się dzieckiem faktycznie nie wykonywała prawa do opieki w czasie uprowadzenia lub zatrzymania albo zgodziła się lub później wyraziła zgodę na uprowadzenie lub zatrzymanie; lub

b) istnieje poważne ryzyko, że powrót dziecka naraziłby je na szkodę fizyczną lub psychiczną albo w jakikolwiek inny sposób postawiłby je w sytuacji nie do zniesienia.

Władza sądowa lub administracyjna może również odmówić zarządzenia powrotu dziecka, jeżeli stwierdzi, że dziecko sprzeciwia się powrotowi oraz że osiągnęło ono wiek i stopień dojrzałości, przy którym właściwe jest uwzględnienie jego opinii.

Przy ocenie okoliczności określonych w niniejszym artykule władza sądowa lub administracyjna powinna brać pod uwagę informacje dotyczące sytuacji społecznej dziecka, dostarczone przez organ centralny lub inną właściwą władzę państwa miejsca stałego pobytu dziecka".

Uregulowania krajowe

13 Zgodnie z art. 411 ust. 1 i 3 Zakon o pravdnem postopku (kodeksu postępowania cywilnego):

„1. W toku postępowania w sprawach małżeńskich oraz dotyczących stosunków między rodzicami a dziećmi sąd może ustanowić na wniosek strony lub z urzędu środki tymczasowe dotyczące pieczy i utrzymania wspólnych dzieci, jak też środki tymczasowe dotyczące pozbawienia lub ograniczenia prawa do utrzymywania kontaktów lub sposobu wykonywania prawa do kontaktów.

[…]

3. Środki tymczasowe, o których mowa w ustępach poprzedzających, ustanawiane są na podstawie przepisów ustawy regulującej środki zabezpieczające".

14 Zgodnie z art. 272 ust. 1 Zakon o izvršbi in zavarovanju (ustawy o postępowaniu wykonawczym i zabezpieczającym, zwanej dalej „ZIZ”):

„Sąd ustanawia środek tymczasowy w celu zabezpieczenia wierzytelności niepieniężnych, jeżeli wierzyciel wykaże w sposób wiarygodny, że ma wierzytelność lub że będzie mieć wierzytelność względem dłużnika. Wierzyciel musi wykazać w sposób wiarygodny […], że środek tymczasowy jest konieczny, aby uniknąć użycia siły lub powstania trudnej do naprawienia szkody […]”.

15 Artykuł 267 ZIZ stanowi:

„Środek tymczasowy może być ustanowiony przed wszczęciem postępowania sądowego, w jego toku lub też po jego zakończeniu, dopóty nie nastąpiło wykonanie”.

16 Zgodnie z art. 278 ust. 2 ZIZ:

„Sąd krajowy przerywa postępowanie i uchyla podjęte środki także na wniosek dłużnika, gdy zmieniły się okoliczności, w związku z którymi ustanowiono środek tymczasowy, w skutek czego nie jest on już potrzebny”.

17 Artykuł 105 ust. 3 Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ustawy o związkach małżeńskich i stosunkach rodzinnych) stanowi:

„Jeżeli rodzice pomimo pomocy służb opieki społecznej nie zgadzają się w sprawach pieczy i wychowania, sąd na wniosek jednego lub obojga rodziców rozstrzyga o powierzeniu pieczy nad wszystkimi dziećmi jednemu z nich lub o powierzeniu pieczy nad niektórymi dziećmi jednemu z rodziców, a pieczy nad pozostałymi dziećmi drugiemu z rodziców. Sąd może ponadto rozstrzygnąć z urzędu, że pieczę nad wszystkimi lub niektórymi z dzieci powierza się innej osobie […]".

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

18 J. Detiček, obywatelstwa słoweńskiego, oraz M. Sgueglia, małżonkowie w trakcie rozwodu, mieszkali w Rzymie (Włochy) przez 25 lat. Ich córka Antonella urodziła się w dniu 6 września 1997 r.

19 W dniu 25 lipca 2007 r. właściwy sąd w Tivoli (Włochy) (zwany dalej „sądem w Tivoli"), do którego małżonkowie Detiček i Sgueglia wystąpili z powództwem rozwodowym obejmującym także sprawę pieczy nad Antonellą, tymczasowo powierzył wyłączną pieczę nad dzieckiem M. Sgueglii oraz zarządził umieszczenie Antonelli w placówce sióstr kalasancjuszek w Rzymie.

20 Tego samego dnia J. Detiček z córką Antonellą opuściły Włochy i pojechały do Słowenii do miasta Zgornje Poljčane, gdzie obecnie nadal mieszkają.

21 Na podstawie orzeczenia okrožno sodišče v Mariboru (sądu okręgowego w Mariborze) (Słowenia) z dnia 22 listopada 2007 r., utrzymanego w mocy orzeczeniem Vrhovno sodišče (sądu najwyższego) (Słowenia) z dnia 2 października 2008 r., postanowienie sądu w Tivoli z dnia 25 lipca 2007 r. zostało uznane za wykonalne na terytorium Republiki Słowenii.

22 Na podstawie tego orzeczenia Vrhovno sodišče przed okrajno sodišče v Slovenski Bistrici (sądem rejonowym w Slovenskiej Bistricy) (Słowenia) toczy się postępowanie wykonawcze w sprawie wydania dziecka M. Sgueglii i umieszczenia go we wspomnianej powyżej placówce. Jednakże postanowieniem z dnia 2 lutego 2009 r. sąd ten zawiesił wykonanie do chwili ostatecznego zakończenia postępowania w sprawie głównej.

23 W dniu 28 listopada 2008 r. J. Detiček wystąpiła do okrožno sodišče v Mariboru z wnioskiem o zastosowanie tymczasowego środka zabezpieczającego w celu przyznania jej pieczy nad dzieckiem.

24 Postanowieniem z dnia 9 grudnia 2008 r. sąd ten uwzględnił wniosek J. Detiček i powierzył jej tymczasowo pieczę nad Antonellą. Sąd wydał orzeczenie na podstawie przepisów art. 20 rozporządzenia nr 2001/2003 w związku z art. 13 konwencji haskiej z 1980 r. i uzasadnił je zmianą okoliczności faktycznych oraz interesem dziecka.

25 W tym względzie sąd uznał, że Antonella zintegrowała się w swoim środowisku społecznym w Słowenii. Powrót do Włoch wraz z przymusowym umieszczeniem w placówce byłby sprzeczny z jej dobrem, gdyż spowodowałoby to nieodwracalny uraz fizyczny i psychiczny. Ponadto podczas postępowania sądowego prowadzonego w Słowenii Antonella wyraziła życzenie pozostania u swojej matki.

26 M. Sgueglia wniósł sprzeciw od tego postanowienia do tego samego sądu, który to sprzeciw został oddalony postanowieniem z dnia 29 czerwca 2009 r.

27 M. Sgueglia wniósł zażalenie na to ostatnie postanowienie do Višje Sodišče v Mariboru (sąd odwoławczy w Mariborze) (Słowenia).

28 W tych okolicznościach Višje Sodišče v Mariboru postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z dwoma następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy sąd Republiki Słowenii (państwa członkowskiego [Unii Europejskiej]) jest zgodnie z art. 20 rozporządzenia [nr 2201/2003] właściwy, by ustanowić środki zabezpieczające w przypadku, gdy sąd innego państwa członkowskiego, który na mocy rzeczonego rozporządzenia jest sądem właściwym do rozstrzygnięcia sprawy co do istoty, ustanowił środek zabezpieczający uznany za wykonalny w Republice Słowenii?

W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na powyższe pytanie:

2) Czy stosując prawo krajowe (na co zezwala art. 20 rozporządzenia [nr 2201/2003]), sąd słoweński może, ustanawiając środek zabezpieczający na podstawie art. 20 rozporządzenia [nr 2201/2003], zmienić lub uchylić prawomocny i wykonalny środek zabezpieczający ustanowiony przez właściwy na mocy rozporządzenia [nr 2201/2003] do rozstrzygnięcia sprawy co do istoty sąd innego państwa członkowskiego?”.

W przedmiocie trybu pilnego

29 Višje Sodišče v Mariboru wniósł o zastosowanie do niniejszego odesłania prejudycjalnego trybu pilnego przewidzianego w art. 104b regulaminu.

30 Sąd krajowy uzasadnia powyższy wniosek istnieniem wydanego przez sąd włoski wykonalnego orzeczenia sądowego zarządzającego środki zabezpieczające, w którym powierzono pieczę nad dzieckiem ojcu, oraz sprzecznego z nim wydanego przez sąd słoweński orzeczenia zarządzającego środki zabezpieczające, w którym powierzono pieczę nad dzieckiem matce. Sąd krajowy stwierdza również potrzebę szybkiego działania, ponieważ opóźnienie rozstrzygnięcia sprawy jest sprzeczne z interesem dziecka i mogłoby doprowadzić do nieodwracalnego pogorszenia stosunków między dzieckiem a jego ojcem. Sąd ten zaznacza na koniec, że już sam charakter tymczasowy zastosowanego środka zabezpieczającego dotyczącego pieczy nad dzieckiem wymaga pilnej interwencji Trybunału, aby nie przedłużać stanu niepewności prawnej.

31 Trzecia izba Trybunału po wysłuchaniu rzecznika generalnego postanowiła w dniu 27 października 2009 r. uwzględnić wniosek sądu krajowego o zastosowanie do odesłania prejudycjalnego pilnego trybu postępowania.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

32 Stawiając oba pytania, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd krajowy dąży w istocie do ustalenia, czy art. 20 rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować w ten sposób, że zezwala on sądowi państwa członkowskiego na zastosowanie środka tymczasowego w sprawie dotyczącej odpowiedzialności rodzicielskiej polegającego na przyznaniu jednemu z rodziców pieczy nad dzieckiem przebywającym na terytorium tego państwa członkowskiego, gdy sąd innego państwa członkowskiego, który jest właściwy na podstawie wymienionego rozporządzenia do rozpoznania co do istoty sporu dotyczącego pieczy nad dzieckiem, wydał już orzeczenie powierzające tymczasowo

pieczę nad tym dzieckiem drugiemu z rodziców, przy czym została stwierdzona wykonalność tego orzeczenia na terytorium pierwszego państwa członkowskiego.

33 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem przy dokonywaniu wykładni przepisu prawa wspólnotowego należy brać pod uwagę nie tylko jego brzmienie oraz kontekst, ale także cele regulacji, której część on stanowi [zob. podobnie w szczególności wyroki: z dnia 18 maja 2000 r. w sprawie C-301/98 KVS International, Rec. s. I-3583, pkt 21; z dnia 23 listopada 2006 r. w sprawie C-300/05 ZVK, Zb.Orz. s. 11169, pkt 15; z dnia 22 października 2009 r. w sprawie C-301/08 Bogiatzi (po mężu Ventouras), Zb.Orz. s. I-10185, pkt 39].

34 Ponadto z ugruntowanego orzecznictwa wynika, że na państwach członkowskich spoczywa nie tylko obowiązek wykładni swego prawa krajowego zgodnie z prawem wspólnotowym, lecz również dbania o to, by nie opierać się na wykładni tekstu prawa wtórnego, która pozostawałaby w konflikcie z prawami podstawowymi chronionymi przez wspólnotowy porządek prawny lub z innymi ogólnymi zasadami prawa wspólnotowego (zob. podobnie: wyroki z dnia 6 listopada 2003 r. w sprawie C-101/01 Lindqvist, Rec. s. I-2971, pkt 87; a także z dnia 26 czerwca 2007 r. w sprawie C-305/05 Ordre des barreaux francophones et germanophone i in., Zb.Orz. s. I-5305, pkt 28).

35 Na wstępie należy zaznaczyć, że zgodnie z motywem 12 rozporządzenia nr 2201/2003 podstawy jurysdykcji w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej ustanowione w tym rozporządzeniu ukształtowane są zgodnie z zasadą dobra dziecka, w szczególności według kryterium bliskości.

36 Zgodnie z art. 8 rozporządzenia nr 2201/2003 jurysdykcja w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej w pierwszym rzędzie przyznana jest sądom państwa członkowskiego miejsca zwykłego pobytu dziecka w chwili wniesienia sprawy do sądu. Ze względu na ich bliskość w sensie geograficznym sądy te są na ogół najlepiej umiejscowione, aby dokonać oceny środków, które należy zarządzić w interesie dziecka.

37 W rozpoznawanej sprawie z postanowienia odsyłającego oraz postanowienia okrożno sodišče v Mariboru z dnia 9 grudnia 2008 r. wynika, że sąd w Tivoli zgodnie ze wspomnianym art. 8 jest sądem właściwym do rozpoznania co do istoty wszystkich kwestii związanych z odpowiedzialnością rodzicielską powstałych w sporze będącym przedmiotem postępowania głównego.

38 Jednakże art. 20 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 przewiduje, że sądy państwa członkowskiego, w którym znajduje się dziecko, są uprawnione pod pewnymi warunkami do ustanawiania środków tymczasowych, łącznie ze środkami zabezpieczającymi, przewidzianych prawem tego państwa, nawet jeśli rozporządzenie to ustala właściwość sądów innego państwa członkowskiego do rozpoznania sprawy co do istoty. Ponieważ przepis ten zawiera wyjątek od systemu jurysdykcyjnego określonego przez wspomniane rozporządzenie, powinien więc być interpretowany zawężająco.

39 Jak wynika z samego brzmienia art. 20 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, sądy, o których w nim mowa, są uprawnione do zarządzania środków tymczasowych, w tym zabezpieczających, pod warunkiem że zostaną spełnione łącznie trzy przesłanki, a mianowicie stosowane środki powinny być pilne, powinny być stosowane względem osób lub mienia znajdujących się w państwie członkowskim, w którym sądy te mają siedzibę, i powinny mieć charakter tymczasowy (zob. podobnie wyrok z dnia 2 kwietnia 2009 r. w sprawie C-523/07 A, Zb.Orz. s. I-2805, pkt 47).

40 W związku z powyższym niespełnienie jednej z tych trzech przesłanek powoduje, że rozpatrywany środek nie może być objęty zakresem art. 20 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003.

41 W pierwszej kolejności należy zająć się przesłanką związaną z pilnym charakterem.

42 Ponieważ art. 20 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 upoważnia sąd, który nie jest właściwy do rozpoznania sprawy co do istoty, do zarządzenia w sytuacjach wyjątkowych środka tymczasowego dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej, należy uznać, że pojęcie przypadku niecierpiącego zwłoki zawarte w omawianym przepisie odnosi się

równocześnie do sytuacji, w jakiej znajduje się dziecko, jak i do braku praktycznej możliwości złożenia wniosku dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej w sądzie właściwym do rozpoznania sprawy co do istoty.

43 Z postanowienia odsyłającego wynika, że okrožno sodišče v Mariboru w swoim postanowieniu z dnia 9 grudnia 2008 r. stwierdził istnienie przypadku niecierpiącego zwłoki w rozumieniu art. 20 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, powołując się na zmianę okoliczności, która zaszła od czasu wydania przez sąd w Tivoli środka tymczasowego w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej, powierzającego wyłączną pieczę nad dzieckiem jego ojcu. Zmiana okoliczności miała wynikać z faktu, że w międzyczasie dziecko dobrze się zintegrowało w środowisku, w którym obecnie żyje w Słowenii. W tych warunkach okrožno sodišče v Mariboru uznał, iż powrót dziecka do Włoch w wyniku wykonania postanowienia sądu w Tivoli spowodowałby, że dziecko znalazłoby się w sytuacji, która mogłaby być bardzo szkodliwa dla jego dobra.

44 Jednakże okoliczności powołane przez okrožno sodišče v Mariboru nie dają podstaw, by stwierdzić zaistnienie przypadku niecierpiącego zwłoki w rozumieniu art. 20 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003.

45 Po pierwsze bowiem, stwierdzenie istnienia sytuacji niecierpiącej zwłoki w przypadku, jaki występuje w rozpoznawanej sprawie, byłoby sprzeczne z zasadą wzajemnego uznawania orzeczeń wydanych w państwach członkowskich, ustanowionej przez rozporządzenie nr 2201/2003, zasadą, która z kolei — jak wynika z motywu 21 wspomnianego rozporządzenia — opiera się na zasadzie wzajemnego zaufania pomiędzy państwami członkowskimi.

46 Wśród przepisów, które sankcjonują zasady powołane w punkcie poprzedzającym, należy wymienić w szczególności przepis art. 28 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, zgodnie z którym orzeczenia w sprawie wykonywania odpowiedzialności rodzicielskiej wydane w państwie członkowskim pochodzenia, na terytorium którego są wykonalne, co do zasady powinny być wykonane w wezwanym państwie członkowskim, a także

przepis art. 31 ust. 3 ww. rozporządzenia, który zakazuje wszelkiej kontroli merytorycznej orzeczeń, o których wykonanie wystąpiono.

47 Otóż w rozpoznawanej sprawie zarządzenie tymczasowe dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej zostało wydane przez sąd właściwy do rozpoznania sprawy co do istoty, a mianowicie sąd w Tivoli, a jego orzeczenie zostało uznane za wykonalne w Słowenii. Gdyby zmiana okoliczności wynikająca z procesu przebiegającego stopniowo — takiego jak integracja dziecka w nowym środowisku — wystarczyła do upoważnienia na podstawie art. 20 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 sądu niewłaściwego do rozpoznania sprawy co do istoty do zarządzenia środka tymczasowego mającego na celu zmianę środka w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej zastosowanego przez sąd właściwy do rozpoznania sprawy co do istoty, ewentualna przewlekłość postępowania wykonawczego w wezwanym państwie członkowskim mogłaby się przyczynić do powstania warunków umożliwiających pierwszemu sądowi przeszkodzenie w wykonaniu orzeczenia, którego wykonalność została stwierdzona. Taka wykładnia tego przepisu podważyłaby zasady, na których to rozporządzenie się opiera.

48 Po drugie, należy podkreślić, że w niniejszej sprawie zmiana sytuacji dziecka wynika z bezprawnego uprowadzenia w rozumieniu art. 2 ust. 11 rozporządzenia nr 2201/2003. Podstawą prawną środka tymczasowego zarządzonego przez okrožno sodišče v Mariboru jest bowiem nie tylko art. 20 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, lecz także art. 13 konwencji haskiej z 1980 r., który ma zastosowanie wyłącznie w przypadkach bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka.

49 Otóż stwierdzenie istnienia sytuacji niecierpiącej zwłoki w przypadku, jaki występuje w rozpoznawanej sprawie, byłoby sprzeczne z celem rozporządzenia nr 2201/2003, które ma za zadanie zniechęcać do bezprawnego zatrzymywania lub uprowadzania dzieci z jednego państwa członkowskiego do drugiego (zob. podobnie wyrok z dnia 11 lipca 2008 r. w sprawie C-195/08 PPU Rinau, Zb.Orz. s. I-5271, pkt 52). Uznanie możliwości zastosowania środka skutkującego zmianą odpowiedzialności rodzicielskiej na podstawie art. 20 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 sprowadzałoby się — poprzez utrwalenie sytuacji faktycznej wynikającej z bezprawnego postępowania — do wzmocnienia pozycji rodzica, który dopuścił się bezprawnego uprowadzenia.

50 Następnie — jak wynika z samego brzmienia art. 20 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 — środki tymczasowe powinny być stosowane względem osób znajdujących się w państwie członkowskim, w którym mają siedzibę sądy właściwe do zarządzania tego rodzaju środków.

51 Natomiast środek tymczasowy w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, mający na celu zmianę pieczy nad dzieckiem, jest stosowany nie tylko wobec samego dziecka, ale również wobec rodzica, któremu piecza nad dzieckiem jest właśnie powierzana, a także wobec drugiego z rodziców, którego w wyniku zarządzenia takiego środka pozbawiono prawa do pieczy.

52 W rozpoznawanej sprawie bezsporne jest, że jedna z osób, względem których środek został zarządzony, a mianowicie ojciec, zamieszkuje w innym państwie członkowskim i nic nie wskazuje, aby był obecny w państwie członkowskim, którego sąd uznał się za właściwy na podstawie art. 20 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003.

53 Wreszcie, powyższe rozważania są potwierdzone przez wymogi wynikające z motywu 33 rozporządzenia nr 2201/2003, zgodnie z którym rozporządzenie to uznaje prawa podstawowe i jest zgodne z zasadami przyjętymi w karcie praw podstawowych Unii Europejskiej, przy czym zmierza w szczególności do zapewnienia przestrzegania podstawowych praw dziecka określonych w art. 24 karty.

54 Należy zaznaczyć, że jednym z podstawowych praw dziecka jest wymienione w art. 24 ust. 3 karty prawo do utrzymywania stałego, osobistego związku i bezpośredniego kontaktu z obojgiem rodziców, którego poszanowanie łączy się niezaprzeczalnie z dobrem każdego dziecka.

55 Jednakże art. 20 rozporządzenia nr 2201/2003 nie może być interpretowany w sposób naruszający wspomniane prawo podstawowe.

56 W tym względzie należy stwierdzić, że bezprawne uprowadzenie dziecka w następstwie decyzji podjętej jednostronnie przez jedno z rodziców najczęściej pozbawia dziecko możliwości utrzymywania stałego, osobistego związku i bezpośredniego kontaktu z drugim z rodziców.

57 W związku z powyższym nie należy interpretować art. 20 rozporządzenia nr 2201/2003 w sposób umożliwiający posłużenie się tym przepisem rodzicowi, który bezprawnie uprowadził dziecko, jako instrumentem do przedłużenia sytuacji faktycznej powstałej w wyniku jego bezprawnego działania lub do zalegalizowania skutków tego działania.

58 Oczywiście, zgodnie z art. 24 ust. 3 karty można odstąpić od prawa podstawowego dziecka do utrzymywania stałego, osobistego związku i bezpośredniego kontaktu z obojgiem rodziców, jeśli ten interes nadrzędny okaże się sprzeczny z innym interesem dziecka.

59 W związku z powyższym należy stwierdzić, że środek stanowiący przeszkodę w utrzymywaniu stałego, osobistego związku i bezpośredniego kontaktu z obojgiem rodziców może być uzasadniony tylko innym interesem dziecka takiej wagi, że przeważa on nad interesem, który stanowi fundament wspomnianego prawa podstawowego.

60 Jednakże wyważoną i rozsądną ocenę wszystkich istniejących interesów, która powinna opierać się na obiektywnych względach dotyczących samej osoby dziecka i jego środowiska społecznego, należy co do zasady przeprowadzić w ramach postępowania przed sądem właściwym do rozpoznania sprawy co do istoty, na podstawie przepisów rozporządzenia nr 2201/2003.

61 W świetle całokształtu powyższych wywodów na zadane pytania należy odpowiedzieć, iż art. 20 rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować w ten sposób, że w okolicznościach takich jak występujące w sprawie przed sądem krajowym nie zezwala

on sądowi państwa członkowskiego na zastosowanie środka tymczasowego w sprawie dotyczącej odpowiedzialności rodzicielskiej polegającego na przyznaniu jednemu z rodziców pieczy nad dzieckiem przebywającym na terytorium tego państwa, gdy sąd innego państwa członkowskiego, który jest właściwy na podstawie wymienionego rozporządzenia do rozpoznania co do istoty sporu dotyczącego pieczy nad dzieckiem, wydał już orzeczenie powierzające tymczasowo pieczę nad tym dzieckiem drugiemu z rodziców, przy czym została stwierdzona wykonalność tego orzeczenia na terytorium pierwszego państwa członkowskiego.

W przedmiocie kosztów

62 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 20 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000, należy interpretować w ten sposób, że w okolicznościach takich jak występujące w sprawie przed sądem krajowym nie zezwala on sądowi państwa członkowskiego na zastosowanie środka tymczasowego w sprawie dotyczącej odpowiedzialności rodzicielskiej polegającego na przyznaniu jednemu z rodziców pieczy nad dzieckiem przebywającym na terytorium tego państwa, gdy sąd innego państwa członkowskiego, który jest właściwy na podstawie wymienionego rozporządzenia do rozpoznania co do istoty sporu dotyczącego pieczy nad dzieckiem, wydał już orzeczenie powierzające

tymczasowo pieczę nad tym dzieckiem drugiemu z rodziców, przy czym została stwierdzona wykonalność tego orzeczenia na terytorium pierwszego państwa członkowskiego.

Podpisy